

Efterårstræk på Stevns

Af Tim Andersen

De fleste forbinder et efterårstræksted for landfugle med vest- og sydvendte pynter. At det ikke altid behøver at være sådan, er Stevns Klint et eksempel på. Her kan der om efteråret ses et til tider ganske stort træk af forskellige fugle, som kommer ind fra havet og fortsætter videre mod sydvest, og det skyldes selvfølgelig, at vi lige ovre på den anden side af vandet har et af Nordeuropas bedste træksteder, nemlig Falsterbo. Det passer så heldigt, at de fleste fugles normalt sydvestrettede efterårstræk får dem til i stor udstrækning at ramme Stevns, når de trækker ud fra Falsterbo. Da der tilmed er kortest at flyve over havet denne vej, er det en ekstra animation for fuglene til at flyve mod Stevns. Er man bosiddende i Køge-området er lokaliteten ikke så langt væk hvis man har en bil. På skoledage er det også ret nemt at komme derud fra Store Heddinge med bus, men i weekender og skoleferier er den offentlige transport næsten ikke-eksisterende.

Siden slutningen af 1970'erne er der bedrevet regelmæssige observationer på Stevns, i starten kun på udvalgte dage, men i de senere år med dækning på næsten alle relevante dage. I denne artikel gives der nogle eksempler på resultaterne og nogle tips til hvor man kan se trækket.

Stevns er især kendt for sit rovfugletræk. Ikke fordi der ikke kommer andre fugle forbi, men rovfuglene er i kraft af deres størrelse meget synlige, hvilket er ret afgørende på Stevns, hvor man ofte ser fuglene på store afstande. Under den 25 km lange flyvetur over vandet fra Falsterbo sker der selvfølgelig en spredning af trækket, så man får ikke den samme koncentration som man har på Nabben ved Falsterbo. For småfugle er spredningen meget stor, så man ser kun nogle få procent af det træk, der forlader Falsterbo. Rovfugletrækket er ofte mere tilbøjeligt til at søge direkte mod nærmeste land, så på gode dage kan man på Stevns se næsten lige så mange rovfugle som på Nabben.

Der er tre steder på Stevns Klint, hvor man kan vælge at placere sig for at kikke på træk. Taget sydfra er disse:

1. **Højerup.**

Er bedst når nordlige vinde driver trækket her ned til den sydlige del af klinten, dvs. ved vindretninger mellem VNV og NNØ. En stor parkeringsplads findes ved Højerup Kirke (husk venligst at betale parkeringsafgiften, den går til at

vedligeholde stedet). Fra parkeringspladsen kan man enten gå gennem lunden til en observationspost lige nord for lunden, eller man kan gå lidt mod syd langs klinten indtil man får frit udsyn. Sidstnævnte lokalitet er bedst ved lidt kraftigere nordlige vinde. Den nordlige observationspost kan også nås ad en markvej oppe fra den asfalterede vej (Hærvejen), men kun til fods. Der må ikke køres ned ad denne markvej, da den ender i en privat beboelse. Faktisk er der også en smule kortere at gå fra parkeringspladsen.

2. **Mandehoved.**

Er bedst ved vindretninger mellem NØ og Ø og mellem V og SV, og ved vindstille. Altså når trækket ikke får den store afdrift fra sin omtrent vestsydvestlige kurs. Man kan parkere lige syd for Naturcentret ved at følge skiltet mod Flagbanken. Herfra er der direkte adgang til kanten af klinten, hvorfra man har et godt udsyn. Der findes også et observationstårn, men der er ikke plads til at ret mange kan stå godt deroppe, og det eneste man vinder er at man kan se nogle flere af de fjerne rovfugle. De rovfugle der kommer tættere på ser man lige så godt nede fra jorden. Så med mindre man insisterer på at deltage i tællingen af Spurvehøgene, kan man lige så godt placere sig ude ved klinten.

3. **Bøgeskov Havn**

Er bedst når sydlige vinde driver trækket nordpå, dvs. ved vindretninger mellem SSV og ØSØ. Observationspladsen ligger på et plateau oppe på klinten lige sydøst for havnen på et areal, der tidligere har fungeret som stejleplads for havnens fiskere. Indgangen til arealet ligger lige hvor vejen slår et skarpt venstresving kort før havnen. Der kan parkeres enten langs vejen uden for, eller lige inden for hvis pladsen tillader det. I sommerhalvåret står der i reglen et par campingvogne på pladsen, og hvis man kommer på en dag hvor der er nogen "hjemme" bør man placere sig lidt væk fra campingvognene. Folkene har i reglen ikke noget imod, at man passerer forbi, men de vil nok gerne have sig frabedt, at man stiller sig op med kikkerter i deres baghave.

Disse anvisninger til observationsplads i relation til vinden skal ikke opfattes alt for firkantet. Uanset vindretning kan man se indtrækkende rovfugle hvor som helst på klinten, men hovedtrækket - vi kalder det ofte trækkorridoren - vil som regel bedst kunne ses som beskrevet. Ellers kan der gives det råd, at når man er nået frem til det formodet rigtige sted, så tager man en pejling af hvor trækket går (hvis der er noget) og flytter sig derefter. De tre obs-pladser ligger med adskillige kilometer imellem sig, så man skal kikke godt efter, og gerne med teleskop, for at finde trækket hvis man ikke i første omgang kan se noget.

Hvor vindretningen er en vigtig faktor, når det handler om hvor trækket går, er der andre vejr faktorer som spiller en rolle for om der overhovedet er noget træk. To af de vigtigste betingelser for et godt rovfugletræk er svag vind og god sigtbarhed. Hvis vinden er mere end ca. 7 m/sek. er trækket som regel småt, især hvis fuglene har modvind, og disede dage hvor man ikke kan se over til Falsterbo er heller ikke anbefalelsesværdige. Derudover skal man være opmærksom på pludselig opklaring efter en periode med dårligt vejr, det giver som regel godt rovfugletræk, især hvis der samtidig sker et temperaturfald.

Træksæsonen for rovfugle strækker sig fra midten af august til begyndelsen af november. I slutningen af august kulminerer Hvepsevåge, Rørhøg og Fiskeørn, i september har man det mest artsrige rovfugletræk med op til 12-14 rovfuglearter på samme dag og med kulminationen af Rød Glente allersidst på måneden, og i oktober topper trækket af Musvåge. Oktober-november er ligeledes tiden hvor man kan se trækkende Havørn og Duehøg, som begge har en meget sen kulmination. Spurvehøgen har den længste træktid, idet den trækker hele efteråret igennem og med de rigtig store trækdage spredt ud lige fra slutningen af august til slutningen af oktober.

Nogle eksempler på årstotaler og dagstotaler kan illustrere Stevns's potentiale som rovfugletræksted.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Hvepsevåge	171	1755	1392	1868	2265	1775	1029	1633	2000
Sort Glente	3	1	3	4	4	5		4	8
Rød Glente	514	539	669	362	755	383	608	587	1032
Havørn	14	3	10	6	17	2	10	14	20
Slangeørn			1		2				1
Rørhøg	172	178	353	249	446	454	429	258	475
Blå Kærhøg	60	85	107	37	87	83	104	133	185
Steppehøg	1						1	4	2
Hedehøg	1	1	3	3	5	7	2	1	5
Duehøg	16	12	29	1	11		8	12	7
Spurvehøg	1810	3293	5892	4733	7142	5952	7166	3857	8063
Musvåge	9163	5817	6960	2529	13401	4965	4671	5184	8051
Fjeldvåge	389	232	185	262	107	190	318	162	88
Lille Skrigeørn									2
Stor Skrigeørn	1			2					2
Steppeørn			1						1
Kejserørn					1				
Kongeørn	2	1	4		4			1	3

Fiskeørn	33	46	66	60	126	86	114	114	151
Tårnfalk	94	116	146	69	151	158	133	108	253
Aftenfalk						2		2	1
Dværgfalk	51	45	54	37	27	101	81	74	114
Lærkefalk	2	4	2	3	9	11	24	12	12
Slagfalk	1		1						
Jagtfalk	1								
Vandrefalk	3	5	16	12	8	20	16	17	28

Tabel 1. Årstotaler for rovfugletræk på Stevns de sidste 9 år.

Hvæpsevåge	1898 26/8-1989	1411 28/8-1982	1301 31/8-1994
Sort Glente	2 (set 5 gange)		
Rød Glente	402 30/9-2003	285 5/10-1999	273 28/9-2003
Havørn	7 7/11-1995	6 16/10-1999	5 21/10-1990 og 19/11-01
Rørhøg	156 26/8-2000	140 26/8-1990	130 18/8-2001
Blå Kærhøg	60 5/10-1986	46 2/10-1988	36 15/10-1981
Hedehøg	3 (set 3 gange)		
Duehøg	25 17/10-1994	17 21/10-1990	12 18/10-1994
Spurvehøg	2206 5/10-1999	1430 16/9-1987	1425 27/10-2000
Musvåge	7329 15/10-1993	6332 15/10-1999	4859 13/10-1985
Fjeldvåge	392 5/10-1986	389 30/9-1987	377 15/10-1985
Lille Skrigeørn	3 17/9-1992	2 15/9-1988	1 (set adskillige gange)
Kongeørn	3 15/10-1997 og 15/10-99	2 21/10-1995 og 12/10-03	
Fiskeørn	49 21/8-1991	48 31/8-1994	40 19/8-1992
Tårnfalk	77 9/9-1989	58 26/8-1990	45 21/9-1991
Aftenfalk	2 23/9-1994	1 (set adskillige gange)	
Dværgfalk	35 1/10-1988	30 11/10-1988	28 11/10-2001
Lærkefalk	7 26/9-2001	5 (set 5 gange)	4 13/9-92
Vandrefalk	4 14/9-2001	3 (set 6 gange)	

Tabel 2. Tre højeste dagstotaler på Stevns for rovfuglearter der er set i mere end 1 ex. på samme dag.

I alt er 27 forskellige rovfuglearter noteret på træk på Stevns. Eneste art, som ikke er nævnt i ovennævnte tabeller, er Dværgørnen, idet den kun er set her i

1980 og 1991. Som det måske fremgår af tabel 1 var efteråret 2003 et særlig godt år for ørne på Stevns med i alt 29 ørne fordelt på 6 arter. Sådan er det dog langt fra hvert år. De dårligste ørneår var 1986 og 1987, hvor den eneste ørn begge år var en Kejserørn. Det var den berømte "Kejser Franz", som trak forbi Stevns som helt ung i 1981 og 1982 og dernæst, efter en pause, hvert år som gammel fugl i årene 1986-1991, undtagen i 1989, hvor den brillerede med sit fravær. Med Havørnens fremgang de seneste år er de næsten ørneløse efterår dog nok et overstået kapitel.

Men der trækker selvfølgelig også andet end rovfugle forbi Stevns. Gæs kan trække i store antal i oktober, specielt Grågås, Bramgås og Knortegås. Ænder af næsten alle arter trækker forbi med Pibeand og Ederfugl som de talrigeste. Hvor september måske er den bedste måned for rovfugle, i hvert fald hvad angår variationen, så er oktober den bedste all-round måned, hvor der på den rigtige dag kan være stort træk af især duer (sjovt nok med Hulduen påfaldende godt repræsenteret), kragefugle, Stære og småfugle. Blandt småfuglene gør især Sanglærke og Engpiber sig bemærket med rigtig gode tal sammenlignet med Falsterbo, hvorimod Stevns sakker bagud ved næsten alle øvrige småfugle. Alligevel kan der dog sagtens ses 10.000 eller flere finker på en dag, krydret med diverse irisker, siskener og værlinger m.v. I løbet af efteråret træffes ind imellem også mindre almindelige arter som Rødstrubet Piber, Bjergvipstjert og Laplandsværting. I efteråret 2003 var der et markant influx af Blåmejser, hvor der på topdagen 28. september blev talt mindst 7000 Blåmejser komme trækkende ind fra havet og dumpe ned i det første det bedste krat. En haveejer tæt på klinten berettede hvordan de sultne og trætte Blåmejser kastede sig over havens æbler umiddelbart efter at de var nået ind til land. Det rigtige tal var givetvis meget højere, idet stikprøver viste, at der kom Blåmejser trækkende ind langs hele klinten hele dagen, men vi observerede stort set alene fra et enkelt punkt.

Hvis der ikke er så meget træk at kikke på kan man eventuelt "luske" rundt i krattene og kikke efter rastende småfugle. Især området omkring Højerup kan være godt med rastende nattrækkere som sangere, fuglekonger, drosler, rødhalse, fluesnappere m.m., og i tidens løb er der her flere gange set sjældnere arter som Lundsanger, Fuglekongesanger, Hvidbrynet Løvsanger, Rødtoppet Fuglekonge og Lille Fluesnapper. Ringdrossel er truffet næsten hvert efterår i buskadserne omkring Stevns Museum over for Højerup Kirke. På markerne inde i baglandet kan man træffe på flokke af Hjejler foruden nok en af landets største efterårskoncentrationer af Stormmåger, hertil kommer diverse rovfugle, der er gået ned for at raste på trækket. Markerne omkring Gjorslev Møllesø huser over 2000 Grågæs om efteråret. De kan nogle gange være svære

at finde, og bedste mulighed for at se dem er nok, når de op ad formiddagen alle letter og flyver ud over havet for at tage et middagshvil på Måkläppan ved Falsterbo. Dette ses bedst fra Bøgeskov havn, hvor der i øvrigt af og til kan ses rastende vadefugle på stranden, hvis der er meget opskyllet tang. Det er dog efterhånden en del år siden, at der har været godt med vadefugle ved havnen, men tidligere er de fleste i Danmark regelmæssigt forekommende vadefuglearter set på stedet, inkl. Kærløber og Odinshane.